

مراقبت از گوساله در زمان تولد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نشریه ترویجی

مراقبت از گوساله در زمان تولد

وزارت جهاد کشاورزی

معاونت ترویج و نظام بهره برداری

دفتر برنامه ریزی و هماهنگی ترویج

گروه رسانه های ترویجی

۱۳۸۴

■ عنوان: مراقبت از گوساله در زمان تولد ■

■ نویسنده: دکتر سیامک مسعودی ■

■ کارشناس فنی: دکتر علی منصوبی ■

■ ناشر: دفتر برنامه ریزی و هماهنگی ترویج ■

■ صفحه آرای: پیروز عبداللهی ■

■ ناظر هنری: سید عبدالحسین رودابه ■

■ حروفچینی: نرگس بهار لو ■

■ آماده سازی و چاپ: موسسه فرهنگی هنری شقایق روستا ■

■ شمارگان: ۱۰۰۰۰ ■ ■ نوبت و زمان چاپ: نوبت اول ۱۳۸۴ ■

■ نشانی: تهران - خیابان آزادی - بین خیابان نواب و رودکی - ساختمان دکتر حسایی - طبقه ۱۳ ■

■ تلفن: ۶۶۴۳۰۴۴۱ - ۶۶۴۳۰۴۵۰ - دورنگار: ۶۶۴۳۰۴۶۱ ■

مخاطبان و بهره‌برداران نشریه

- ۱- دامداران
- ۲- روستاییان
- ۳- عشایر
- ۴- سایر علاقه‌مندان

هدف‌های آموزشی

- خوانندگان عزیز شما با مطالعه این نشریه:
- با مراقبت‌های لازم در دقایق اولیه تولد گوساله آشنا می‌شوید
- نکته‌های مهم تغذیه گوساله تازه متولد شده را فرامی‌گیرید
- با بیماری‌های مهم و راه‌های پیشگیری از آنها آشنا می‌شوید

فهرست مطالب

۵.....	مقدمه
۶.....	مراقبت از گوساله در زمان تولد
۶.....	الف - توجه به تنفس گوساله
۷.....	ب - تمیز کردن وضد عفونی کردن بند ناف
۷.....	ج - خوراندن آغوز به گوساله نوزاد
۸.....	د - بررسی قسمت های بدن گوساله
۹.....	تغذیه گوساله نوزاد
۱۱.....	جایگاه و اهمیت آن
۱۲.....	بیماری های شایع گوساله
۱۲.....	۱ - عفونت بند ناف
۱۴.....	۲ - اسهال گوساله
۱۵.....	۳ - ذات الریه
۱۷.....	۴ - کچلی گوساله
۱۸.....	چند توصیه و پیشنهاد مفید
۲۱.....	خلاصه مطالب
۲۲.....	پرسش و خود آزمایی

مقدمه

یکی از مهمترین نکته‌هایی که یک دامدار باید بداند، چگونگی مراقبت از گوساله‌های نوزاد است. زیرا آگاهی از این نکته‌ها و رعایت آنها از دچار شدن گوساله‌ها به بیماری‌های گوناگون جلوگیری می‌کند. به علاوه، دامدار در آینده، گاوهای سالم و پُر تولید خواهد داشت.

خوشبختانه گاوداران عزیز ما به بهداشت و نکته‌های مهم در پرورش گاوها اهمیت می‌دهند. همچنین، همیشه به دنبال کامل کردن و زیاد کردن اطلاعات خود در این زمینه هستند. در این نشریه، نکته‌های مهم و مشکلاتی را که به طور معمول در هنگام تولد و هفته اول تولد گوساله‌ها وجود دارد، بررسی کرده‌ایم. امیدواریم دامداران عزیز با مطالعه این نشریه به همراه مشورت با دکتر دامپزشک، گله‌های سالم و شیرواری داشته باشید.

مراقبت از گوساله در زمان تولد

می‌دانید که محل تولد گوساله باید از پیش تمیز، ضدعفونی و بسترریزی شده باشد. پس از تولد هم باید به این نکته‌ها توجه شود:

الف - توجه به تنفس گوساله

همیشه به چگونگی تنفس گوساله در هنگام تولد باید توجه کنیم. زیرا مهم‌ترین نکته پس از تولد گوساله، تنفس آن است.

ابتدا همه ترشحات را از روی دهان و سوراخ‌های بینی گوساله پاک کنید. سعی کنید با فرو بردن دو انگشت به داخل دهان، گلوی گوساله را از مایعات، تمیز کنید. همچنین هنگامی که گوساله با پاهای عقب به دنیا می‌آید، می‌توانید گوساله را از سر به طرف پایین آویزان کنید. با این کار، گلوی حیوان از این مواد پاک می‌شود.

برای جلوگیری از تلف شدن گوساله‌ها در هنگام تولد، به چگونگی تنفس آنها دقت کنید

اگر گوساله نتواند به‌طور طبیعی تنفس کند، با تگه‌ای کاه، سوراخ‌های بینی‌اش را تحریک کنید. همچنین می‌توانید با کف دو دست به طور منظم به سینه حیوان فشار وارد کنید. با این کارها، گوساله می‌تواند به راحتی تنفس کند.

بدن گوساله‌ها هنگام تولد خیس است. گاوهای ماده، بدن خیس گوساله‌های خود را پس از تولد لیس می‌زنند و آن را خشک می‌کنند. این کار نیز به تنفس گوساله کمک می‌کند. اگر گاو مادر این کار را نکرد، می‌توانید مقداری مواد غذایی مانند آرد جو به بدن گوساله بمالید. با این کار گاو به لیسیدن گوساله خود تشویق می‌شود. همچنین می‌توانید با استفاده از گونی، کُش و کاه تمیز، بدن گوساله را خشک کنید.

ب - تمیز کردن و ضدعفونی کردن بندناف

برای جلوگیری از عفونت بند ناف، ابتدا مایعات درون آن را خالی کنید. سپس بند ناف را از نزدیک‌ترین قسمت به شکم گوساله، با دو انگشت تمیز بگیرید. بعد، با مقداری نخ تمیز و ضدعفونی شده آنجا را گره بزنید. پس از این کار، بقیه بند ناف را با قیچی تمیزی از بدن گوساله جدا کنید. باقی مانده بند ناف را نیز داخل مواد ضدعفونی کننده قرار بدهید.

شکل شماره ۱ - ضد عفونی بند ناف گوساله تازه متولد شده را فراموش نکنید

ج - خوراندن آغوز به گوساله نوزاد

همان طور که می‌دانید، اولین شیر گاو پس از زایمان، آغوز یا ماک نام دارد. خوراندن آغوز به گوساله در پانزده تا سی دقیقه آغاز تولد تا چهار روز بعد از زایمان، اهمیت زیادی دارد. زیرا مقاومت بدن گوساله را در مقابل بیماری‌ها زیاد می‌کند.

شکل شماره ۲ - خوراندن آغوز موجب پیشگیری از بیماری در گوساله می‌شود

همچنین آغوز در رشد و سلامت گوساله نقش زیادی دارد. خوب است بدانید که هر چه از زمان تولد گوساله بگذرد، اثر مواد مفید آغوز در بدن گوساله کمتر می‌شود. یعنی اگر آغوز به موقع مصرف نشود، احتمال مرگ و میر گوساله‌ها زیاد می‌شود. بنابراین، دست کم باید تا چهار روز آغوز به گوساله‌ها داده شود. پس از آن می‌توان به گوساله شیر داد، از سوی دیگر، می‌توانید آغوز اضافی را تخمیر یا منجمد کنید. سپس در زمان‌های ضروری از آن استفاده کنید.

د - بررسی قسمت‌های مختلف بدن گوساله

برای اطمینان از سلامت گوساله، قسمت‌های مختلف بدن حیوان را بررسی کنید. این قسمت‌ها عبارتند از:

- ۱- فتق ناف
- ۲- سر پستانک‌های اضافی
- ۳- شکاف در سقف دهان

۴- سقف دهان برجسته، چون سقف دهان باید گود و فرورفتگی آن به طرف داخل باشد.

۵- قرارنگرفتن آرواره‌ها بر روی هم
اگر هر کدام از این حالت‌ها را در گوساله دیدید، با دامپزشک مشورت کنید.

تغذیه گوساله نوزاد

گوساله سالم به طور معمول، یک ساعت پس از تولد می‌تواند از پستان مادرش شیر بخورد. وقتی لازم است گوساله از مادر جدا شود، باید شیر خوردن از سطل را هر چه زودتر به گوساله یاد بدهید. برای شیردادن به گوساله می‌توانید از بطری سرپستانک‌دار نیز استفاده کنید. این روش برای دادن آغوز به گوساله خیلی مفید است.

برای آموزش تغذیه از سطل به گوساله، به ترتیب، کارهای زیر را انجام دهید:

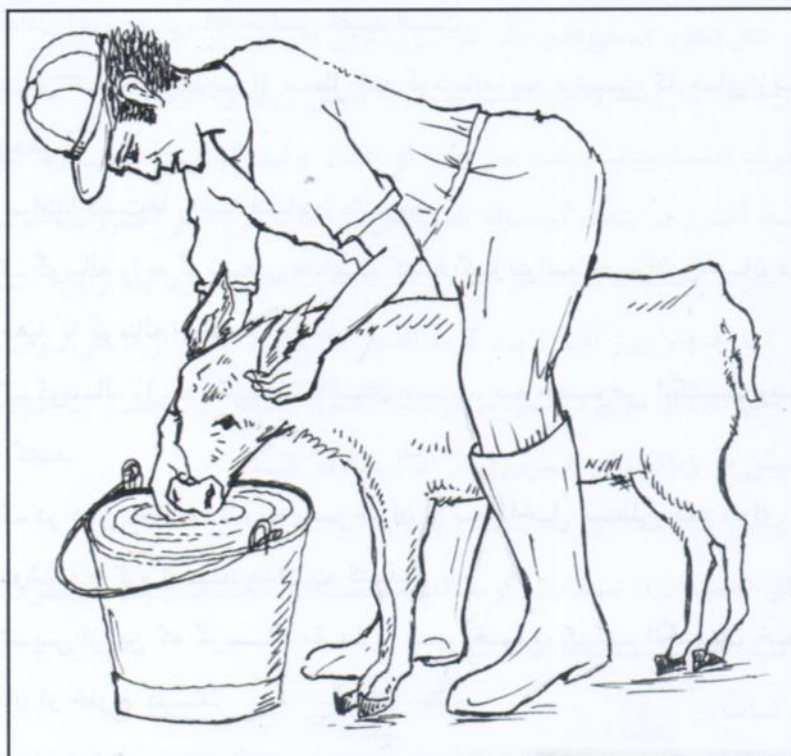
- ۱- ابتدا دست‌ها را با صابون بشوید.
- ۲- گوساله را به گوشه‌ای هدایت کنید که بتواند حیوان را میان دو پا قرار دهد تا گوساله حرکت نکند.
- ۳- گوساله را به مکیدن انگشتان دست، به خصوص انگشت وسط وادار کنید.
- ۴- در همین حال به تدریج سر حیوان را به داخل سطلی که دارای شیر تازه دوشیده و گرم است، هدایت کنید.
- ۵- پس از این که گوساله مقداری شیر خورد، کم‌کم انگشتان خود را از دهان او خارج کنید.

برای دادن آغوز به گوساله، استفاده از بطری سرپستانکدار بسیار مناسب است.

۶- اگر شیر، پُرچرب است ابتدا آن را با آب گرم، تمیز رقیق کنید و سپس به گوساله بدهید. این کار از اسهال شدن گوساله جلوگیری می‌کند.

۷- شستن و خشک کردن سطل‌های شیر پس از هر بار تغذیه، ضروری است.

پس از دو یا سه بار شیردادن به گوساله با این روش، گوساله به شیرخوردن از سطل عادت می‌کند.

شکل شماره ۳- روش آموزش تغذیه از سطل به گوساله

بهتر است شیر پُرحرب را با مقدار آب گرم تمیز رقیق کنید و سپس به گوساله بدهید. این کار از اسهال گوساله جلوگیری می‌کند.

جایگاه و اهمیت آن

پرورش و نگهداری گوساله‌های شیرخوار به صورت جدا از هم، خیلی بهتر از پرورش گروهی آنها است. زیرا هم بهداشتی و هم اقتصادی‌تر است. پیشنهاد می‌شود تا یک ماه، گوساله‌ها را در جایگاه مستقل نگهداری کنید. به علاوه، نکته‌های مهم زیر را در آماده‌سازی جایگاه رعایت کنید:

۱- بهتر است جایگاه گوساله‌ها در مکانی باشد که بتوانید آنها را به راحتی زیر نظر داشته باشید.

۲- دور بودن محل نگهداری دام‌های بالغ از جایگاه گوساله‌ها مهم است. می‌توانید این دو قسمت را با دیوار از هم جدا کنید. این کار از دچار شدن گوساله‌ها به انواع بیماری‌ها جلوگیری می‌کند.

شکل شماره ۴ - جایگاه انفرادی نگهداری گوساله در یک دامداری صنعتی

۳- جایگاه باید قابل شستشو و ضدعفونی باشد. برای ساختن جایگاه می‌توانید از آجر، سیمان و بتون استفاده کنید یا آن را به صورت تمام فلزی بسازید.

۴- شیب مناسب کف جایگاه برای شستشو و دفع بهداشتی فضولات اهمیت زیادی دارد.

۵- با استفاده از کاه، علوفه سبز و خشک شده تمیز و خاک اره می‌توانید بستر مناسبی فراهم آورید. تا جایگاه، همیشه خشک و تمیز باشد.

۶- در جایگاه باید آخورهای جداگانه‌ای برای آب، یونجه و کنسانتره در نظر بگیرید.

۷- تهویه با جریان هوای مناسب در جایگاه، از بروز بیماری‌های تنفسی جلوگیری می‌کند.

کاه، علوفه سبز و خشک و خاک اره، رطوبت کاه بستر را به راحتی جذب می‌کنند.

بیماری‌های شایع گوساله

آشنایی دامداران عزیز با بعضی از بیماری‌های شایع گوساله‌ها خیلی مهم است. زیرا این آگاهی‌ها در کنار مشورت با افراد صاحب‌نظر و دامپزشک‌ها به پیشگیری و تشخیص به موقع و درمان بیماری‌ها کمک می‌کند. در این قسمت به مهم‌ترین بیماری‌های شایع در گوساله‌ها اشاره می‌کنیم.

مشورت با دامپزشک و افراد صاحب‌نظر، به درمان مناسب و به موقع بیماری‌ها کمک می‌کند.

۱- عفونت بند ناف

الف - علت: غیربهداشتی بودن محل تولد گوساله‌ها

ب - نشانه‌های بیماری: بی‌حالی، گوشه‌گیری، تب، ورم و چرکی شدن دور ناف به طوری که ناف گوساله دردناک می‌شود.

ج - پیشگیری: جایگاه زایمان گاو باید بستری تمیز و بهداشتی داشته باشد. به علاوه ضدعفونی کردن بندناف گوساله پس از تولد، اهمیت زیادی دارد.

د - درمان: استفاده از دارویی که دامپزشک تجویز کرده است.

عفونت بند ناف شدید، اغلب باعث مرگ گوساله می‌شود.

شکل شماره ۵ - عفونت بند ناف باعث ضعف و بیماری در گوساله می‌شود

۲- اسهال گوساله

الف - علت

میکروب اسهال عفونی ممکن است از راه دهان یا بند ناف وارد بدن گوساله شود. اما شیر پُرجربی، مصرف زیاد شیر، دیر یا زود شدن تغذیه گوساله و تغییر ناگهانی دمای محیط نیز باعث اسهال گوساله می‌شود. ولی این نوع اسهال، عفونی نیست و با تنظیم تغذیه گوساله برطرف می‌شود.

ب - نشانه‌های بیماری

- ۱- مدفوع بد بو، آبکی و رقیق ۲- کم شدن اشتهای گوساله ۳- تب ۴- بی حالی و ضعف ۵- کم شدن وزن

ج - پیشگیری

- ۱- تغذیه کافی و به موقع با آغوز
- ۲- جدا کردن گوساله از مادر پس از تولد
- ۳- تهیه بستر مناسب تمیز و خشک
- ۴- ضدعفونی به موقع بندناف
- ۵- تهویه یا برقراری جریان هوای مناسب در آغل
- ۶- ضدعفونی کردن سطوحی که برای تغذیه گوساله‌ها استفاده می‌شوند

- ۷- استفاده از شیر تمیز و بدون فضولات گاو برای تغذیه گوساله

د - درمان

- ۱- جدا کردن گوساله بیمار از گوساله‌های دیگر
- ۲- ضدعفونی جایگاه گوساله
- ۳- قطع تغذیه با شیر یا استفاده از شیر کم چربی به مقدار کم
- ۴- استفاده از دارویی که دامپزشک تجویز کرده است.

شکل شماره ۶- در صورت مشاهده نشانه‌های اسهال، بلافاصله به دامپزشک مراجعه کنید

مصرف شیر زیاد و پُرچربی، تغذیه با شیر آلوده و تغییر فاصله بین وعده‌های تغذیه، باعث اسهال گوساله می‌شود.

۳- ذات الریه

الف - علت

- ۱- جایگاه نامناسب
 - ۲- سرما
 - ۳- نم و رطوبت
 - ۴- تغییر ناگهانی دمای جایگاه
 - ۵- تهویه نامناسب محل نگهداری گوساله‌ها
- خوب است بدانید که، این بیماری به‌طور معمول پس از اسهال به وجود می‌آید.

ب - نشانه‌های بیماری

- ۱- تب ۲- تنفس سریع ۳- سرفه ۴- بی‌اشتهایی ۵- ریزش آب از بینی
- ۶- گوشه‌گیری و بی‌حالی ۷- خشن شدن موهای بدن گوساله

ج - پیشگیری

- ۱- تهویه مناسب جایگاه گوساله‌ها
- ۲- درمان کامل اسهال
- ۳- تمیز نگه داشتن جایگاه
- ۴- خشک کردن بستر
- ۵- گرم کردن آغل در زمستان
- ۶- کنترل رطوبت جایگاه

د - درمان

- ۱- جداکردن گوساله بیمار از گوساله‌های دیگر
- ۲- استفاده از داروهایی که دامپزشک تجویز کرده است.

شکل شماره ۷ - تلفات ناشی از ذات‌الریه در فصل سرما زیاد می‌شود

نگهداری گروهی گوساله‌ها در جایگاه نامناسب، یکی از علت‌های اسهال و ذات‌الریه است.

۴- کچلی گوساله‌ها

الف - علت

عامل کچلی، نوعی قارچ است. این قارچ قسمت‌های مختلف پوست بدن حیوان را آلوده می‌کند. این بیماری به دلیل نگهداری گوساله‌ها در جای بسته و مرطوب، به خصوص در فصل زمستان، شایع می‌شود. کچلی گوساله‌ها به انسان نیز سرایت می‌کند. بنابراین احتیاط کنید و دستورهای بهداشتی را با دقت رعایت کنید.

ب - نشانه‌های بیماری

لکه‌های پوستی دایره‌ای شکل به رنگ سفید تا خاکستری در تمام قسمت‌های بدن دیده می‌شود. این لکه‌ها در ناحیه سر و گردن، به خصوص اطراف چشم‌ها بیشتر هستند. به علاوه، ریزش مو نیز در این قسمت‌ها دیده می‌شود.

ج - پیشگیری

- ۱- تهویه مناسب محل نگهداری گوساله‌ها
- ۲- جلوگیری از نگهداری تعداد زیادی گوساله در یک جای کوچک
- ۳- سوزاندن پوسته‌های تراشیده شده از بدن حیوان بیمار

اگر گوساله‌های مبتلا به کچلی با دقت معالجه نشوند و جایگاه آنها ضدعفونی نگردد، دوباره به این بیماری مبتلا خواهند شد.

د - درمان

۱- شستن قسمت‌های آلوده با آب و صابون ۲- پاک کردن کبره‌ها و پوسته‌ها از روی بدن گوساله ۳- استفاده از داروهای ضدکچلی یا ضدقارچ که دامپزشک تجویز کرده است ۴- شستن دست‌ها بعد از تماس با بدن حیوان آلوده بسیار ضروری است.

چند توصیه و پیشنهاد مفید:

الف - تعیین هویت گوساله‌ها

این کار را پس از تولد گوساله، هر چه زودتر انجام دهید. قبل از جداکردن گوساله از مادر، هویت او را ثبت کنید. می‌توانید گوساله را با یکی از روش‌های زیر علامت‌گذاری کنید:

- ۱- خالکوبی در گوش
- ۲- استفاده از پلاک مخصوص گوش
- ۳- عکس برداری
- ۴- کشیدن طرح ساده از بدن گوساله
- ۵- داغ‌گذاری روی بدن

شکل شماره ۸ - پلاک مخصوص گوش در گوساله

ب - قطع کردن سرپستانک‌های اضافی در سنین پایین

اگر سرپستانک‌های اضافی تشخیص داده نشدند، کمی صبر کنید تا گوساله‌ها بزرگتر شوند. سپس اگر سرپستانک اضافی وجود داشت، آنها را قطع کنید.

ج - جلوگیری از عادت مکیدن گوساله‌ها

گوساله‌هایی که خود یا گوساله‌های دیگر را می‌مکنند، مشکل به وجود می‌آورند. برای جلوگیری از این عادت می‌توانید کارهای زیر را انجام دهید:

۱- خوردن شیر از داخل سطل را به گوساله آموزش دهید. به‌خصوص در زمان جداکردن گوساله از مادر و در زمان دو یا سه روزگی باید شیرخوردن از سطل آموزش داده شود.

۲- گوساله‌ها در آغل‌های جدا از هم پرورش داده شوند.

۳- استفاده از دماغ‌گیر برای گوساله‌ای که عادت به مکیدن دارد.

د - بی‌شاخ کردن گوساله‌ها در سنین پایین

زمان مناسب برای جلوگیری از رشد شاخ گوساله‌ها، یک تا سه هفتگی است. بهترین فصل زمانی است که مگس نباشد. برای این کار، از چند روش زیر استفاده کنید:

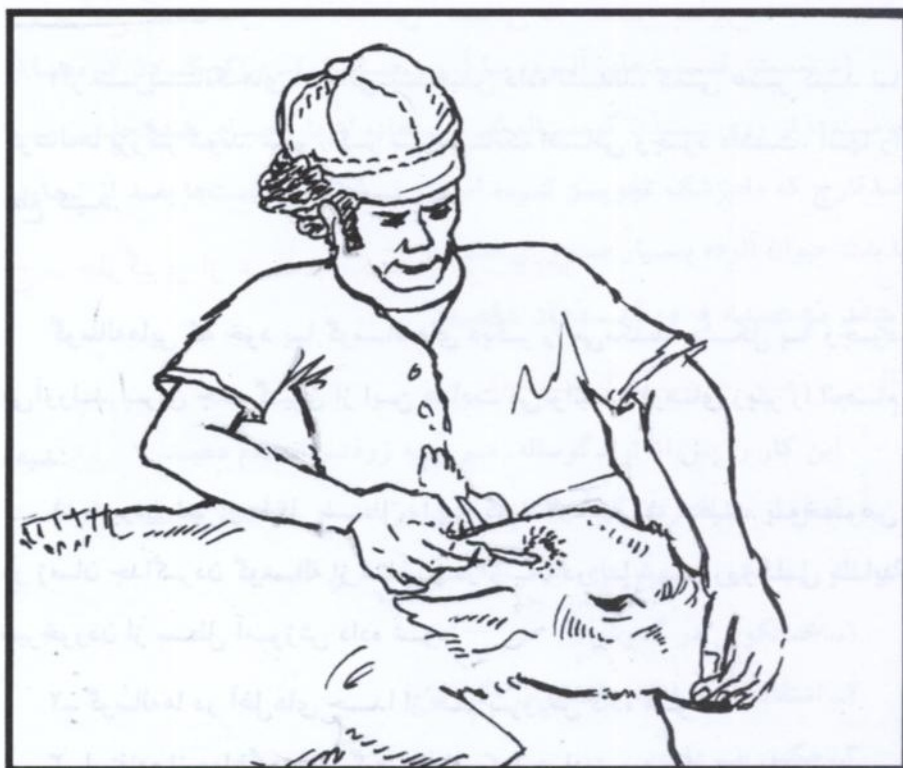
۱- استفاده از وسایل شیمیایی مانند قلم نیترات

۲- شاخ سوز برقی

۳- شاخ بُر لوله‌ای

۴- ارّه کردن شاخ

۵- شاخ بُر گاز انبری

شکل شماره ۹- شاخ سوزی به روش استفاده از قلم نیترات

اگر شاخ سوزی در سنین پایین انجام شود، کمتر به اشتها و رشد
گوساله صدمه می رسد.

خلاصه مطالب

- چگونگی مراقبت و پرستاری از گوساله‌های نوزاد را هر دامدار باید به خوبی بداند.
- بررسی چگونگی تنفس گوساله نوزاد در هنگام تولد اهمیت زیادی دارد.
- برای جلوگیری از عفونت بند ناف باید آن را فوری پس از تولد گوساله ضدعفونی کرد.
- تغذیه گوساله با آغوز یا ماک، موجب مقاوم شدن بدن گوساله در برابر بیماری‌ها می‌شود. به علاوه به رشد و سلامتی گوساله نیز کمک می‌کند.
- وقتی گوساله از مادرش جدا می‌شود. باید شیر خوردن از سطل را به گوساله آموزش بدهیم.
- پرورش گوساله‌ها به صورت جدا از هم (انفرادی) از نظر بهداشتی و اقتصادی مناسب‌تر است.
- بیماری‌های عفونت بند ناف، اسهال و ذات‌الریه در هفته اول زندگی گوساله‌ها شایع‌تر هستند.
- تعیین هویت گوساله‌ها، قطع سرپستانک‌های اضافی، جلوگیری از عادت مکیدن گوساله‌ها و بی‌شاخ کردن گوساله‌ها بهتر است در سنین پایین انجام شوند.

پرسش و خودآزمایی

دامداران عزیز اکنون پس از مطالعه این نشریه با جواب دادن به پرسش‌های زیر، آموخته‌های خود را امتحان کنید.

۱ - مهم‌ترین نکته‌ای که باید فوری در هنگام تولد گوساله به آن توجه کرد، چیست؟

۲ - برای جلوگیری از عفونت بند ناف چه کارهایی باید انجام شود؟

۳ - مصرف آغوز یا ماک برای گوساله چه فایده‌ای دارد؟ توضیح دهید.

۴ - چگونه گوساله، شیرخوردن از سطل را به گوساله آموزش بدهیم؟

۵ - تغذیه با شیر پرچربی ممکن است گوساله را به چه بیماری دچار کند؟

۶ - در ساختن جایگاه گوساله‌ها به چه نکته‌هایی باید توجه کنیم؟ چند مورد را نام ببرید.

۷ - چه بیماری‌های در هفته اول تولد گوساله‌ها، شایع‌تر هستند؟ نام ببرید.

۸ - برای از بین بردن سرپستانک‌های اضافی، به ترتیب چه کارهایی باید انجام شود.

۹ - چگونه از عادت مکیدن گوساله‌ها جلوگیری کنیم؟ توضیح دهید.

وزارت جهاد کشاورزی
معاونت ترویج و نظام بهره برداری
دفتر برنامه ریزی و هماهنگی ترویج